

ingediend op **1931** (2023-2024) – Nr. 3
21 februari 2024 (2023-2024)

Tekst aangenomen door de plenaire vergadering

van het ontwerp van decreet

over vervangende eindtermen in de
tweede en derde graad van het secundair onderwijs,
wat de sleutelcompetenties competenties inzake
wiskunde, exacte wetenschappen en technologie,
competenties met betrekking tot historisch bewustzijn en
competenties met betrekking tot ruimtelijk
bewustzijn betreft, op initiatief
van de Federatie Steinerscholen Vlaanderen vzw

Documenten in het dossier:

- 1931** (2023-2024) – Nr. 1: Ontwerp van decreet
- Nr. 2: Verslag

**Vlaams
Parlement**

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

Art. 2. De aanvraag van vervangende eindtermen in de tweede en derde graad van het secundair onderwijs die de Federatie Steinerscholen Vlaanderen vzw, Gitschotellei 188 in 2140 Borgerhout, heeft ingediend voor de volgende sleutelcompetenties, is ontvankelijk:

- 1° competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie;
- 2° competenties met betrekking tot historisch bewustzijn;
- 3° competenties met betrekking tot ruimtelijk bewustzijn.

De vervangende eindtermen, vermeld in het eerste lid, worden gelijkwaardig verklaard.

Art. 3. De vervangende eindtermen, vermeld in artikel 2, zijn opgenomen in de bijlage die bij dit decreet is gevoegd.

Art. 4. Dit decreet treedt in werking op 1 september 2024.

BIJLAGE
bij het ontwerp van decreet:

Vervangende eindtermen voor de tweede en de derde graad,
vermeld in artikel 3

Bijlage: vervangende eindtermen voor de tweede en de derde graad, vermeld in artikel 3

De onderstaande teksten zijn enerzijds een selectie eindtermen die op 14 juli 2023 werden goedgekeurd door het Vlaams Parlement en die door de Federatie Steinerscholen vzw geschrapt worden binnen die graad en finaliteit (linkerkolom) en anderzijds vervangende eindtermen die toegevoegd worden binnen die graad en finaliteit (rechterkolom). De niet-geschrapte eindtermen die op 14 juli 2023 werden goedgekeurd voor het Vlaams Parlement en de vervangende eindtermen (rechterkolom) vormen samen de eindtermen die conform de Codex Secundair Onderwijs, wat onderwijsdoelen betreft, letterlijk worden opgenomen in de leerplannen van de Federatie Steinerscholen vzw.

I. Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie

Tweede graad, finaliteit doorstroom

Geschrapte eindtermen		Vervangende eindtermen	
	/	VI.01	De leerlingen rekenen met reële getallen. Onderliggende (kennis)elementen: - optelling, aftrekking, vermenigvuldiging, deling, machtsverheffing met gehele exponenten, vierkantsworteltrekking met rekenregels en eigenschappen met symbolen - schatting grootteorde, afronding - machten met rationale exponent, n-de machtswortels en logaritmen met willekeurig grondtal met rekenregels en eigenschappen met symbolen
06.18	De leerlingen analyseren statistische gegevens aan de hand van voorstellingswijzen en centrum- en spreidingsmaten. Onderliggende (kennis)elementen: - voorstellingswijzen: absolute en relatieve	VI.02	De leerlingen gebruiken rekenkundige en meetkundige rijen om patronen te beschrijven. Onderliggende (kennis)elementen: - recursief voorschrift, formule voor de algemene term

	frequentietabel, staafdiagram, cirkeldiagram, lijndiagram, histogram en boxplot - centrum- en spreidingsmaten: rekenkundig gemiddelde, mediaan, modus, variatiebreedte, interkwartielafstand en standaardafwijking - misleidingen		- formule voor de som van de eerste n termen
	/	VI.03	De leerlingen bepalen kansen met behulp van kruistabellen, boomdiagrammen en de wet van Laplace. Onderliggende (kennis)elementen: - verband tussen relatieve frequentie en kans
	/	VI.04	De leerlingen leggen uit dat het immuunsysteem bij de mens noodzakelijk is om te overleven. Onderliggende (kennis)elementen: - specifieke en niet-specifieke afweer
06.33	De leerlingen gebruiken een atoommodel om de structuur van atomen en ionen te beschrijven.	VI.05	De leerlingen beschrijven het concept atoom aan de hand van een atoommodel.
06.34	De leerlingen leggen het verband tussen de plaats en de eigenschappen van atomen in het PSE.	VI.06	De leerlingen geven voorbeelden van verbindingen, moleculen, elementen, atomen, ionen, metalen en niet-metalen, in samenhang met de plaats van de elementen binnen het PSE.
06.39	De leerlingen interpreteren massaconcentratie en molaire concentratie.	VI.07	De leerlingen tonen de systematiek van het PSE aan de hand van eigenschappen van enkele elementen aan, met bijzondere aandacht voor het onderscheid tussen een metaal en een niet-metaal.

	/	VI.08	De leerlingen verklaren het effect van inwerkende krachten op de bewegingsverandering van een systeem in één en twee dimensies aan de hand van de drie wetten van Newton.
--	---	-------	---

Tweede graad, dubbele finaliteit

Geschrapte eindtermen		Vervangende eindtermen	
	/	VI.01	De leerlingen rekenen met reële getallen. Onderliggende (kennis)elementen: - optelling, aftrekking, vermenigvuldiging, deling, machtsverheffing met gehele exponenten, vierkantsworteltrekking met rekenregels en eigenschappen met symbolen - schatting grootteorde, afronding - machten met rationale exponent, n-de machtswortels en logaritmen met willekeurig grondtal
06.16	De leerlingen analyseren statistische gegevens aan de hand van voorstellingswijzen en centrum- en spreidingsmaten. Onderliggende (kennis)elementen: - voorstellingswijzen: absolute en relatieve frequentietabel, staafdiagram, cirkeldiagram, lijndiagram, histogram en boxplot - centrum- en spreidingsmaten: rekenkundig gemiddelde, mediaan, variatiebreedte, interkwartielafstand	VI.02	De leerlingen bepalen kansen met behulp van boomdiagrammen en de wet van Laplace. Onderliggende (kennis)elementen: - verband tussen relatieve frequentie en kans

	- misleidingen		
06.24	De leerlingen gebruiken een atoommodel om de structuur van atomen en ionen te beschrijven.	VI.03	De leerlingen beschrijven het concept atoom aan de hand van een atoommodel.

Derde graad, finaliteit doorstroom

Geschrapte eindtermen		Vervangende eindtermen	
06.01	De leerlingen rekenen met reële getallen. Onderliggende (kennis)elementen: - machten met rationale exponent, n-de machtswortels en logaritmen met willekeurig grondtal met rekenregels en eigenschappen met symbolen		/
06.12	De leerlingen gebruiken rekenkundige en meetkundige rijen om patronen te beschrijven. Onderliggende (kennis)elementen: - recursief voorschrift, formule voor de algemene term - formule voor de som van de eerste n termen	VI.01	De leerlingen analyseren statistische gegevens aan de hand van voorstellingswijzen en centrum- en spreidingsmaten. Onderliggende (kennis)elementen: - voorstellingswijzen: absolute en relatieve frequentietabel, staafdiagram, cirkeldiagram, lijndiagram, histogram en boxplot - centrum- en spreidingsmaten: rekenkundig gemiddelde, mediaan, modus, variatiebreedte, interkwartielafstand en standaardafwijking - misleidingen
06.13	De leerlingen bepalen kansen met behulp van kruistabellen, boomdiagrammen en de wet van Laplace.		/

	Onderliggende (kennis)elementen: - verband tussen relatieve frequentie en kans		
06.24	De leerlingen leggen uit dat het immuunsysteem bij de mens noodzakelijk is om te overleven. Onderliggende (kennis)elementen: - specifieke en niet-specifieke afweer		/
	/	VI.02	De leerlingen gebruiken een atoommodel om de structuur van atomen en ionen te beschrijven.
	/	VI.03	De leerlingen leggen het verband tussen de plaats en de eigenschappen van atomen in het PSE.
	/	VI.04	De leerlingen interpreteren massaconcentratie en molaire concentratie.
06.38	De leerlingen verklaren het effect van inwerkende krachten op de bewegingsverandering van een systeem in één en twee dimensies aan de hand van de drie wetten van Newton.		/

Derde graad, dubbele finaliteit

Geschrapte eindtermen		Vervangende eindtermen	
06.01	De leerlingen rekenen met reële getallen. Onderliggende (kennis)elementen: - machten met rationale exponent, n-de machtswortels en logaritmen met willekeurig grondtal met rekenregels en eigenschappen met symbolen		/

06.06	De leerlingen bepalen kansen met behulp van boomdiagrammen en de wet van Laplace. Onderliggende (kennis)elementen: - verband tussen relatieve frequentie en kans	VI.01	De leerlingen analyseren statistische gegevens aan de hand van voorstellingswijzen en centrum- en spreidingsmaten. Onderliggende (kennis)elementen: - voorstellingswijzen: absolute en relatieve frequentietabel, staafdiagram, cirkeldiagram, lijndiagram, histogram en boxplot - centrum- en spreidingsmaten: rekenkundig gemiddelde, mediaan, variatiebreedte, interkwartielafstand - misleidingen
	/	VI.02	De leerlingen gebruiken een atoommodel om de structuur van atomen en ionen te beschrijven.

II. Competenties met betrekking tot historisch bewustzijn

Tweede graad, finaliteit doorstroom

Geschrapte eindtermen		Vervangende eindtermen	
08.01	De leerlingen bouwen een historisch referentiekader op met structuurbegrippen, scharnierpunten en kenmerken eigen aan de middeleeuwen en de vroegmoderne tijd.	VIII.01	De leerlingen bouwen een historisch referentiekader op met structuurbegrippen, scharnierpunten en kenmerken eigen aan de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, de moderne tijd en de hedendaagse tijd.
08.02	De leerlingen lichten verbanden toe tussen de maatschappelijke domeinen voor westerse en niet-westerse samenlevingen uit de middeleeuwen en de vroegmoderne tijd.	VIII.02	De leerlingen lichten verbanden toe tussen de maatschappelijke domeinen voor westerse en niet-westerse samenlevingen uit de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, de moderne tijd en de hedendaagse tijd.
08.03	De leerlingen lichten kenmerken toe van	VIII.03	De leerlingen lichten kenmerken toe van

	interculturele contacten tussen westerse en niet-westerse samenlevingen uit de middeleeuwen en uit de vroegmoderne tijd.		interculturele contacten tussen westerse en niet-westerse samenlevingen uit de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, de moderne tijd en de hedendaagse tijd.
--	--	--	---

Tweede graad, dubbele finaliteit

Geschrapte eindtermen		Vervangende eindtermen	
08.01	De leerlingen bouwen een historisch referentiekader op met structuurbegrippen, scharnierpunten en kenmerken eigen aan de middeleeuwen en de vroegmoderne tijd.	VIII.01	De leerlingen bouwen een historisch referentiekader op met structuurbegrippen, scharnierpunten en kenmerken eigen aan de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, de moderne tijd en de hedendaagse tijd.
08.02	De leerlingen lichten verbanden toe tussen de maatschappelijke domeinen voor westerse en niet-westerse samenlevingen uit de middeleeuwen en de vroegmoderne tijd.	VIII.02	De leerlingen lichten verbanden toe tussen de maatschappelijke domeinen voor westerse en niet-westerse samenlevingen uit de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, de moderne tijd en de hedendaagse tijd.
08.03	De leerlingen lichten kenmerken toe van interculturele contacten tussen westerse en niet-westerse samenlevingen uit de middeleeuwen en uit de vroegmoderne tijd.	VIII.03	De leerlingen lichten kenmerken toe van interculturele contacten tussen westerse en niet-westerse samenlevingen uit de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, de moderne tijd en de hedendaagse tijd.

Derde graad, finaliteit doorstroom

Geschrapte eindtermen		Vervangende eindtermen	
08.01	De leerlingen bouwen een historisch referentiekader op met structuurbegrippen, scharnierpunten en kenmerken eigen aan de moderne en de hedendaagse tijd.	VIII.01	De leerlingen bouwen een historisch referentiekader op met structuurbegrippen, scharnierpunten en kenmerken eigen aan de klassieke oudheid, de middeleeuwen, de vroegmoderne tijd, de moderne tijd en de hedendaagse tijd.

08.02	De leerlingen lichten verbanden toe tussen de maatschappelijke domeinen voor westerse en niet-westerse samenlevingen uit de moderne en de hedendaagse tijd.	VIII.02	De leerlingen lichten verbanden toe tussen de maatschappelijke domeinen voor westerse en niet-westerse samenlevingen uit de klassieke oudheid, de middeleeuwen, de vroegmoderne tijd, de moderne tijd en de hedendaagse tijd.
08.03	De leerlingen lichten kenmerken toe van interculturele contacten tussen westerse en niet-westerse samenlevingen uit de moderne en de hedendaagse tijd.	VIII.03	De leerlingen lichten kenmerken toe van interculturele contacten tussen westerse en niet-westerse samenlevingen uit de klassieke oudheid, de middeleeuwen, de vroegmoderne tijd, de moderne tijd en de hedendaagse tijd.

Derde graad, dubbele finaliteit

Geschrapte eindtermen		Vervangende eindtermen	
08.01	De leerlingen bouwen een historisch referentiekader op met structuurbegrippen, scharnierpunten en kenmerken eigen aan de moderne en de hedendaagse tijd.	VIII.01	De leerlingen bouwen een historisch referentiekader op met structuurbegrippen, scharnierpunten en kenmerken eigen aan de klassieke oudheid, de middeleeuwen, de vroegmoderne tijd, de moderne tijd en de hedendaagse tijd.
08.02	De leerlingen lichten verbanden toe tussen de maatschappelijke domeinen voor westerse en niet-westerse samenlevingen uit de moderne en de hedendaagse tijd.	VIII.02	De leerlingen lichten verbanden toe tussen de maatschappelijke domeinen voor westerse en niet-westerse samenlevingen uit de klassieke oudheid, de middeleeuwen, de vroegmoderne tijd, de moderne tijd en de hedendaagse tijd.
08.03	De leerlingen lichten kenmerken toe van interculturele contacten tussen westerse en niet-westerse samenlevingen uit de moderne en de hedendaagse tijd.	VIII.03	De leerlingen lichten kenmerken toe van interculturele contacten tussen westerse en niet-westerse samenlevingen uit de klassieke oudheid, de middeleeuwen, de vroegmoderne tijd, de

			moderne tijd en de hedendaagse tijd.
--	--	--	--------------------------------------

III. Competenties met betrekking tot ruimtelijk bewustzijn

Tweede graad, finaliteit doorstroom

Geschrapte eindtermen		Vervangende eindtermen	
09.01	De leerlingen analyseren demografische processen op basis van demografische indicatoren en beïnvloedende factoren.	IX.01	De leerlingen lichten het ontstaan en de evolutie van het heelal, het Zonnestelsel en van de Aarde in een tijd-ruimtekader toe.
09.02	De leerlingen illustreren de interactie tussen productie en consumptie op mondiale schaal.	IX.02	De leerlingen lichten de gelaagde opbouw en samenstelling van de aarde en de atmosfeer toe.
09.03	De leerlingen analyseren factoren die productie en consumptie beïnvloeden aan de hand van voorbeelden uit landbouw, industrie, ontginning van grondstoffen, energieproductie of diensten.	IX.03	De leerlingen beschrijven kenmerken en verklaren gevolgen van rotatie en revolutie van Aarde en Maan.
09.04	De leerlingen illustreren de impact van mondialisering op demografische processen en op de ruimtelijke interactie tussen productie en consumptie.	IX.04	De leerlingen beschrijven oorzaken van platentektoniek en verklaren de gevolgen ervan.
09.05	De leerlingen analyseren ruimtelijke gevolgen van demografische processen, productie en consumptie.	IX.05	De leerlingen verklaren de werking en gevolgen van geomorfologische processen.
	/	IX.06	De leerlingen verklaren een landschap vanuit de landschapsgenese. Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
	/	IX.07	De leerlingen lichten atmosferische processen toe aan de hand van neerslag, temperatuur en winden en de invloed van deze processen op weerpatronen.

09.06	De leerlingen analyseren oorzaken en gevolgen van het versterkt broeikaseffect.	IX.08	De leerlingen analyseren oorzaken en gevolgen van het versterkt broeikaseffect.
	/	IX.09	De leerlingen verklaren klimaatveranderingen vanuit geologisch perspectief.
	/	IX.10	De leerlingen reflecteren over mogelijke maatregelen met betrekking tot klimaatverandering.
09.07	De leerlingen zetten terreintechnieken en geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in.	IX.11	De leerlingen zetten terreintechnieken en geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in.
09.08	De leerlingen situeren absoluut en relatief personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus. Voetnoot: Rekening houdend met personen, plaatsen, patronen en processen die in de tweede graad aan bod komen.	IX.12	De leerlingen situeren absoluut en relatief personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus. Voetnoot: Rekening houdend met personen, plaatsen, patronen en processen die in de tweede graad aan bod komen.
09.09	De leerlingen illustreren de invloed van de persoonlijke en maatschappelijke context van mensen op ruimtelijke beeldvorming. Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		/

Tweede graad, dubbele finaliteit

Geschrapte eindtermen		Vervangende eindtermen	
09.01	De leerlingen beschrijven demografische processen op basis van demografische indicatoren en beïnvloedende factoren.	IX.01	De leerlingen lichten het ontstaan en de evolutie van het heelal, het Zonnestelsel en van de Aarde in een tijd-ruimtekader toe.
09.02	De leerlingen lichten factoren toe die productie en consumptie beïnvloeden aan de hand van voorbeelden uit landbouw, industrie,	IX.02	De leerlingen lichten de gelaagde opbouw en samenstelling van de aarde en de atmosfeer toe.

	ontginning van grondstoffen, energieproductie of diensten.		
09.03	De leerlingen illustreren de impact van mondialisering op demografische processen en op de ruimtelijke interactie tussen productie en consumptie.	IX.03	De leerlingen beschrijven kenmerken en verklaren gevolgen van rotatie en revolutie van de Aarde.
09.04	De leerlingen analyseren ruimtelijke gevolgen van demografische processen, productie en consumptie.	IX.04	De leerlingen beschrijven oorzaken en gevolgen van platentektoniek.
	/	IX.05	De leerlingen lichten de werking en gevolgen van geomorfologische processen toe.
	/	IX.06	De leerlingen verklaren een landschap vanuit de landschapsgenese. Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
	/	IX.07	De leerlingen lichten atmosferische processen toe aan de hand van neerslag, temperatuur en winden.
09.05	De leerlingen leggen oorzaken en gevolgen van het versterkt broeikaseffect uit.	IX.08	De leerlingen leggen oorzaken en gevolgen van het versterkt broeikaseffect uit.
		IX.09	De leerlingen reflecteren over mogelijke maatregelen met betrekking tot klimaatverandering.
09.06	De leerlingen zetten terreintechnieken en geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in.	IX.10	De leerlingen zetten terreintechnieken en geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in.
09.07	De leerlingen situeren absoluut en relatief personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus. Voetnoot:	IX.11	De leerlingen situeren absoluut en relatief personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus. Voetnoot:

	Rekening houdend met personen, plaatsen, patronen en processen die in de tweede graad aan bod komen.		Rekening houdend met personen, plaatsen, patronen en processen die in de tweede graad aan bod komen.
09.08	De leerlingen illustreren de invloed van de persoonlijke en maatschappelijke context van mensen op ruimtelijke beeldvorming. Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		/

Tweede graad, finaliteit arbeidsmarkt

Geschrapte eindtermen		Vervangende eindtermen	
09.01	De leerlingen illustreren ruimtelijke gevolgen van demografische processen, productie en consumptie.	IX.01	De leerlingen beschrijven oorzaken, spreiding en gevolgen van natuurfenomenen.
	/	IX.02	De leerlingen beschrijven gevolgen van de bewegingen van de Aarde.
09.02	De leerlingen illustreren oorzaken en gevolgen van het versterkt broeikaseffect.	IX.03	De leerlingen illustreren oorzaken en gevolgen van het versterkt broeikaseffect.
09.03	De leerlingen zetten geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in.	IX.04	De leerlingen zetten geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in.
09.04	De leerlingen situeren absoluut en relatief personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus. Voetnoot: Rekening houdend met personen, plaatsen, patronen en processen die in de tweede graad aan bod komen.	IX.05	De leerlingen situeren absoluut en relatief personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus. Voetnoot: Rekening houdend met personen, plaatsen, patronen en processen die in de tweede graad aan bod komen.
09.05	De leerlingen illustreren de invloed van de persoonlijke en maatschappelijke context van mensen op ruimtelijke beeldvorming.		/

	Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		
--	---	--	--

Derde graad, finaliteit doorstroom

Geschrapte eindtermen		Vervangende eindtermen	
09.01	De leerlingen lichten het ontstaan en de evolutie van het heelal, het Zonnestelsel en van de Aarde in een tijd-ruimte kader toe.	IX.01	De leerlingen analyseren demografische processen op basis van demografische indicatoren en beïnvloedende factoren.
09.02	De leerlingen lichten de gelaagde opbouw en samenstelling van de aarde en de atmosfeer toe.	IX.02	De leerlingen illustreren de interactie tussen productie en consumptie op mondiale schaal.
09.03	De leerlingen beschrijven kenmerken en verklaren gevolgen van rotatie en revolutie van Aarde en Maan.	IX.03	De leerlingen analyseren factoren die productie en consumptie beïnvloeden aan de hand van voorbeelden uit landbouw, industrie, ontginning van grondstoffen, energieproductie of diensten.
09.04	De leerlingen beschrijven oorzaken van platentektoniek en verklaren de gevolgen ervan.	IX.04	De leerlingen illustreren de impact van mondialisering op demografische processen en op de ruimtelijke interactie tussen productie en consumptie.
09.05	De leerlingen verklaren de werking en gevolgen van geomorfologische processen.	IX.05	De leerlingen analyseren ruimtelijke gevolgen van demografische processen, productie en consumptie.
09.06	De leerlingen lichten atmosferische processen toe aan de hand van neerslag, temperatuur en winden en de invloed van deze processen op weerpatronen.		/
09.07	De leerlingen verklaren klimaatveranderingen vanuit geologisch perspectief.		/
09.08	De leerlingen reflecteren over mogelijke maatregelen met betrekking tot klimaatverandering.		/

09.09	De leerlingen verklaren een landschap vanuit de landschapsgenese.	IX.10	De leerlingen verklaren een landschap vanuit de landschapsgenese.
09.10	De leerlingen evalueren de inrichting van een gebied in het Vlaams Gewest of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op basis van principes van duurzame ontwikkeling.	IX.06	De leerlingen evalueren de inrichting van een gebied in het Vlaams Gewest of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op basis van principes van duurzame ontwikkeling.
09.11	De leerlingen zetten terreintechnieken en geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in. Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	IX.07	De leerlingen zetten terreintechnieken en geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in. Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
09.12	De leerlingen situeren personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus. Voetnoot: Rekening houdend met personen, plaatsen, patronen en processen die in de derde graad aan bod komen.	IX.08	De leerlingen situeren personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus. Voetnoot: Rekening houdend met personen, plaatsen, patronen en processen die in de derde graad aan bod komen.
	/	IX.09	De leerlingen illustreren de invloed van de persoonlijke en maatschappelijke context van mensen op ruimtelijke beeldvorming. Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Derde graad, dubbele finaliteit

Geschrapte eindtermen		Vervangende eindtermen	
09.01	De leerlingen lichten het ontstaan en de evolutie van het heelal, het Zonnestelsel en van de Aarde in een tijd-ruimtekader toe.	IX.01	De leerlingen beschrijven demografische processen op basis van demografische indicatoren en beïnvloedende factoren.
09.02	De leerlingen lichten de gelaagde opbouw en	IX.02	De leerlingen lichten factoren toe die productie en consumptie beïnvloeden aan

	samenstelling van de aarde en de atmosfeer toe.		de hand van voorbeelden uit landbouw, industrie, ontginning van grondstoffen, energieproductie of diensten.
09.03	De leerlingen beschrijven kenmerken en verklaren gevolgen van rotatie en revolutie van de Aarde.	IX.03	De leerlingen illustreren de impact van mondialisering op demografische processen en op de ruimtelijke interactie tussen productie en consumptie.
09.04	De leerlingen beschrijven oorzaken en gevolgen van platentektoniek.	IX.04	De leerlingen analyseren ruimtelijke gevolgen van demografische processen, productie en consumptie.
09.05	De leerlingen lichten de werking en de gevolgen van geomorfologische processen toe.		/
09.06	De leerlingen lichten atmosferische processen toe aan de hand van neerslag, temperatuur en winden.		/
09.07	De leerlingen reflecteren over mogelijke maatregelen met betrekking tot klimaatverandering.		/
09.08	De leerlingen verklaren een landschap vanuit de landschapsgenese.	IV.09	De leerlingen verklaren een landschap vanuit de landschapsgenese.
09.09	De leerlingen evalueren de inrichting van een gebied in het Vlaams Gewest of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op basis van principes van duurzame ontwikkeling.	IX.05	De leerlingen evalueren de inrichting van een gebied in het Vlaams Gewest of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op basis van principes van duurzame ontwikkeling.
09.10	De leerlingen zetten terreintechnieken en geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in. Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	IX.06	De leerlingen zetten terreintechnieken en geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in. Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
09.11	De leerlingen situeren personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus.	IX.07	De leerlingen situeren personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus.

	Voetnoot: Rekening houdend met personen, plaatsen, patronen en processen die in de derde graad aan bod komen.		Voetnoot: Rekening houdend met personen, plaatsen, patronen en processen die in de derde graad aan bod komen.
	/	IX.08	De leerlingen illustreren de invloed van de persoonlijke en maatschappelijke context van mensen op ruimtelijke beeldvorming. Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Derde graad, finaliteit arbeidsmarkt

Geschrapte eindtermen		Vervangende eindtermen	
09.01	De leerlingen illustreren acties die een duurzaam ruimtegebruik mogelijk maken.	IX.01	De leerlingen illustreren acties die een duurzaam ruimtegebruik mogelijk maken.
09.02	De leerlingen beschrijven oorzaken, spreiding en gevolgen van natuurfenomenen.	IX.02	De leerlingen illustreren ruimtelijke gevolgen van demografische processen, productie en consumptie.
09.03	De leerlingen beschrijven gevolgen van de bewegingen van de Aarde.		/
09.04	De leerlingen zetten geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in. Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	IX.03	De leerlingen zetten geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in. Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
09.05	De leerlingen situeren absoluut en relatief personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus. Voetnoot: Rekening houdend met personen, plaatsen, patronen en processen die in de derde graad aan bod komen.	IX.04	De leerlingen situeren personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus. Voetnoot: Rekening houdend met personen, plaatsen, patronen en processen die in de derde graad aan bod komen.

	/	IX.05	De leerlingen illustreren de invloed van de persoonlijke en maatschappelijke context van mensen op ruimtelijke beeldvorming. Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
--	---	-------	--